

دارالفنون

اکادمیہ فناوری علوم و تکنیک

فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایکی آبادہ بـ نشر اولنو۔

مندرجات:

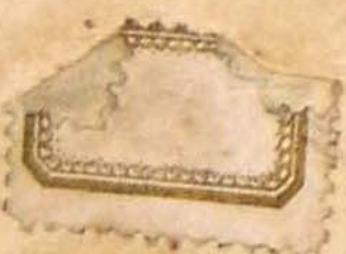
[محمد علی عینی]	.....	شیخ ابراهیم حق
[نجیب عاصم]	.....	الفیاض حقنده بعض ملاحظہ لر
[عارف]	.....	دولت عثمانیہ نک تأسیس و تقری دورنده علم و علماء
[اقہارد اونفر]	.....	« تہ آروس » قایناگنده دارا « ستھلہ » سی
[وحید]	.....	وزیر هایوندہ اسکندر لحدی
[فائق صبری]	.....	جغرافیانک علمی اصولاری
[احمد امین]	.....	آمریقادہ نورک مہاجر لری
[آورام غالاتی]	.....	اجنبی خریطہ لردن ممالک اسلامیہ جغرافیا اسلامیہ استنساخاً نقلی و حروف
		عربیہ ایله ارائے سی مسئلہ سی

ترجمہ قسمی

[احمد نعیم]	.....	فلسفہ نک یکی بر قاچ تعریف
[خلیل نعمۃ اہ]	.....	روحیاتدہ اصول
		کتابیات تحلیلاری

استانبول — مطبوعہ عامرہ

۱۳۳۴ — ۱۳۲۲

دولت عثمانیه نک تأسیس و تقریری دورنده علم و علما

دولت عثمانیه به دائر تاریخ خلرده تأسیندن آنچق بر عصری متباوز مدت صوکره اوافق تفک بعض معلومات ویرملکه باشلانمشدر. تاریخ عثمانینک باشیجه و مسلسل صورتده تدوینی ایسه آندن یارم عصری متباوز بر زماندن صوکره و قوعبولمشدر. ایلک اثر (حمزه‌وی) نک تاریخیدر.

عثمانیلرده ظهور ایدن علما حقنده اک اول معلومات ویرن مورخ، عاشق پاشازاده اولوب تاریخنده بر قسمنک اسمارینی ضبط ایتمش و بونردن بعضیلرینک ترجمہ حالته دار اثرينک بعض یرلنده معلومات اعطایلمشدر، لکن بو قیودات علمی اولقدن زیاده سیاسی و اداریدر. علمای عثمانیه حقنده آیریجه و صورت متسلسله‌ده ایلک اثر طاش کوپری زاده احمد افندینک «شقايق النعمانیه فی علماء الدّولّة العثمانیه» سیدر [۱]، دولتك تأسیندن ایکی بحق عصری متباوز بر زمان صوکره یازلمشدر.

مؤلف اثرينک مقدمه‌سنه کوچوک یاشندن بری مناقب علمایی تبعه منهک اولوب قیوداتیله کتب و دفاتر طولیدینی، سائر اسلام مملکتلرندہ مورخلر علمانک مناقبی تحریر ایتدکلری حالده او زمانه قدر ممالک عثمانیه‌ده ظهور ایدن علمانک اخباری جمع ایدلديکی اسبابنه وارباب فضل و کمالدن بعضیلرینک التاسنه مبنی اثینی یازدینی بلیغانه بیان ایدیبور، بحث ایتدیکی علمانک اکثرینک وفاتی تاریخلرینه کسب اطلاع ایتمدیکی حسیله کتابی سلاطین عثمانیه نک ترتیبی او زرینه یا پدینی دخی علاوه مقال ایلیور. واقعاً کتابه دقت

[۱] شقايق نعمانيه نک لسانزده متعدد ترجمه‌لری وارد : (۱) بلغرادی خاکی افندینک در. اصلنه بعض علاوه‌لرده بولنهشدر، اکثری ده اثرک نهایته طوغریدر. بوعلاوه‌لردن بری ده مؤلف عثمان بک دوری علماسندن مولانا خطابک نسفیه شرخنی ۷۱۷ سنه‌سنده اتمام ایتدیکنی یازدینی حالده مترجم آنک شرحی اکالی متعاقب سنه مذکوره‌ده وفاتی بیان ایلسیدر. (۲) ادرنه‌لی مجدى افندینک در، مطبوعدر. مترجم هر حالده اثی امکان مساعد اولدینی درجه‌ده توسيع و تذليل ایتشدر. (۳) احمد درويش افندینک در، ۹۷۲ سنه‌سنده ترجمه‌ایلشدر؛ اسمی «الدوحة العرفانية» في روضة العلماء العثمانيه» در. (۴) محمد بن یوسف الچركسی نک در، بودات بیروت قلعه‌سی دزداری ایدی ؟ ۱۰۸۸ سنه‌سنده ترجمه ایتشدر. حرفيآ مترجمدر. ابراهیم بن احمد الاماگی نامنده بر ذات طرفندن دخی اختصار صورتیله تورکجه‌یه نقل اولنهشدر.

اولنورسه ایلک دورلرده کلن علما ایچون عاشق پاشازاده‌نک ترتیبینی تمامیله تعقیب ایتدیکی کوریلور. بودورلرده ظهور ایدن (فاری) و (جزری) کی عالملرک کذارش حیاتی صورت مکمله‌ده ضبط اولندقلری جهته بونلر حقنده اعطای ایتدیکی معلومات مفصل و ترجمهٔ حال دینیله جک درجه‌ده در، لکن دیکرلری حقنده افاداتی عاشق پاشا زاده تاریخنده ودیکر کتب تاریخنده بالمناسبه حکایه ایدیلان خصوصاتک التقاطنده و تراجم احوال ایچون هیچ لزومی اولیان فضل و کمالری حقنده بر طاقم توصیفات اغراقیه‌دن عبارتدر. مؤلف آکر او دورلرده یازیلان کتابلری تدقیق ایتمش اولسنه ایدی اثربنک بو قسمی دها زیاده واقفانه اولورایدی، عاشق پاشا زاده‌یه استناداً هیچ بروقت او زمانکی ممالک عثمانیه طوپراغنے آیاق باصمیان قره حصارلی (خطاب^[۱]) ی، قیصریلی (عبدالحسن) ی عثمان بک واورخان غازی دوری علماسی آراسنده بیان ایمز ایدی.

آناطولینک هنوز عثمانلیلر الله چمیان یرلرنده او دورلرده يك چوق مشاهیر علما و فضلا ظهور ایتشدر. خطاب، عبدالحسن^[۲] عثمانی علماسی آرسنه ادخال اولندیغی

[۱] (امام زین الدین خطاب بن ابی القاسم) مشاهیر فقهای اسلامیه‌دن اولوب ھرتك یدنجی عصرینک ربع اخیرنده و سکزنجی قرننک نصف اولنده یاشامشد. قره حصارلیدر. ایلک اول وطننده کی علمادن تحصیل علوم ایلدکدن صوکره حدیث و تفسیر او قویه‌رق اکال تحصیل ایچون شامه کتمش، بعده وطننده عودت ایدرک تدریس علوم ایله مشغول اولیش ایدی. خیلی مدت صوکره دمشقه کیدوب برمدت اقامت ایتدکدن صوکره بلاد سنه دونه رک اوراده وفات ایتشدر. مؤلفاتی منظومه نسفیه، کنز الدقايق، المختار والمنار شرحلری اولوب فقه و اصول فقه و خلافیاته عائددر. نسفیه منظومه‌سی شرحی شام شهرنده و ۷۱۷ سنه‌سنه یازمشدر. [سجل عثمانی ده پدرینک اسمی (قاسم)، عثمانی مورخلرنده کنندی آدی (خطاب حیدر) دیه مذکوردر. مسقط رأسی آناطولیده بولنان قره حصار اسمبلرنده کی مواقعدن هانکیسی اولدینی تاریخلرده تصریح ایدلیدیکنندن اخیراً بونک قره حصار صاحب اولدینی فکری حاصل اولشدر، حابوکه خطابک وطنی اولان قره حصار بعض قرائنه نظرآ او زمانکی قره‌مان بکلکی ممالکنندن محدود بولنان (دوهلو قره حصار) در. سجل عثمانی ده سنه وفاتنک ۷۱۷ سنه‌سی اوله رق کوسترسی دخی بر اساس متینه مستند اولیوب اولکی حاشیه‌ده کوستردیکی او زرده ایلک اول خاکی افندی طرفندن شفایق ترجمه‌سنه یازیلشد. ابن جر العسقلانی نک «دررالکامنه» سنه‌سی ایتدیکی (خطاب بن احمد السیوسی) باشه بر ذاتدر.]

[۲] (امام عبدالمحسن القیصری) مشاهیر علمای اسلامیه‌دندر. مسقط رأسی اولان قیصریده علمای مشهوره‌دن (مولی مجده‌دین) دن تحصیل علوم ایتدی، بعده شامه کیدوب تفسیر و حدیث او قویه‌رق اکال تحصیل ایله قیصری یه دوندی. (آل آرتنا) دن (محمد بک) طرفندن او غلی علی بک تعلمنه مأمور اولدی. قیصری وسیواس بلده‌لرنده یاشامشد. علی بک دور حکومت (۷۶۷-۷۸۲) نده وفات ایتشدر. زماننده «افضل الروم» لقبی ایله اشتهر ایتمش ایدی. آثاری فرائض منظومه‌سی

حالده آنلرک داخل ایدلما مسی سبی آکلاشیله میور . هر حالده شقايق نعمانيه مؤلفي ايلك دورلر علماسي ايچون آثار تاریخی و بالخاصه عاشق پاشزاده نك تاریخنى مأخذ اتخاذ ایتمش و آنك روایتنی بلا تدقیق کتابنے قید ایلشدر . علماء حقنده کی بو مطالعه ايلك دورلر مشايخى حقنده دخى وارددر .

شقايق نعمانيه دن صوکره «کفوی» نامیله معروف (محمود بن سليمان) طرفدن «كتائب اعلام الاخیار من فقهاء مذهب النعمان المختار» کتابی تأليف او لئشدر، بو اثر علماء عثما- نیه دن فقاھته مشتهر ذواتی جامعدر . مؤلف مدقق بر ذات او لدیغندن دور تأسیس و تقررده ظهور ایدنلر حقنده شقايقی اساس اتخاذ ایتدیکی حالده بونلرک الده ایلدیکی اجازت- نامه لرینه و اثرلرینه و سائره يه مراجعته حیات علمیلرینی او لدجھه تفصیل ایتمش و اثیرنی برشکل نوینده تدوین ایامشدر . (قاضی تقی الدین التمیمی) طرفدن یازیلان «طبقات السنیه فی تراجم الحفییه» ده دور تأسیس و تقررده کلن فقها حقنده ویریلان معلومات کتابک بو بايدکی مندرجاتی بر درجه يه قدر اكمال و اتمام ایتمشدر .

اشته بو آثار و کتبخانه لرده کی مجموعه لر و اوقاف هایيون نظارتندہ کی قیودات و قصیه و پک چوق تاریخ کتابلری و تحریر ایتدکلری اثرلری تدقیق ایدیله رک عثمانیلرک دور تأسیس و تقررنده کی حیات علمی و بالجمله مشاهیر علماء - اثر صاحبی او لسوون او لمسوون - یازلشدر .

ارطغرل بک در تیوز قدر چادر خلقیله آناطولی نك غرب طرفنه کلدکده براز مدت آنقره جوارنده اقامت بعده سکود طرفنه رحلت ایتدی . بو موقع آناطولیده حکمران اولان دولت سلجوقیه ممالکنده او لمیوب بیزانسلیلرک النده اولان محللردن ایدی . لاتینلرک قسطنطینیه بی ضبط واستیلاسی او زرینه بیزانسلیلرک آناطولینک غربنده تشکیل ایتدکلری ایمپراطورلگک مرکز حکومتی بولنان (ازنیق) ه او لدجھه یاقین ایدی .

ازنیق ایمپراطورلگی او طرفی اهمال ایده رک لیدیا و فریکیا و سائره کی جنوبده بولنان محللرک محافظه سنه اهتمام ایدیبور ، بر طرفدن دخى لاتینلره قاپدیر داینی قسطنطینیه نك

و شرحی ، عروضی اندلسی والنجدیات شرحدی ، غایة البیان حاشیه سی و فقه رساله سیدر . [عثمانی ۷۰۹] مؤلفنده بو ذاتک ۷۵۵ سنه سندہ اولدیکی بیان او لئیور ، لكن شرح النجدیات نام اثیرنی سنه سندہ تأليف ایتسنه و على بک پدری محمد بک یزینه تخته جلو سنه قدر معلمکنده بولنسنے نظراً اثر مذکورده کو ستریلان وفاتی تاریخى یا کلشدر .]

استردادی ایچون مشغول اولیور ایدی. حکومت ساجوچیه ایله اولان حدودک محافظه‌سی حقنده ایمپراطورلچه طوتیلان بو سیاستک اسبابندن بری حدودک شهالنده واچ طرفانده مرکز حکومتی سترایدن سقاریه ایرماگی کنارلری ییر قله و قلعه‌لره تحکیم ایدلدیکی حالده جنوب جهتلرندہ مستحکم موقعک محدود اولیسی ایدی. دیکری دخی ایمپراطورلچ ایچه زماندن بری سلجوقلره صلح و آرامش اوزره یاشامقده اولدیغندن آنلر طرفندن تعرضه دوچار اولیسندن اندیشه ایتمامسی ایدی.

دولت سلجوچیه حدودنده بولنان اوچ تورکمنلری ممتازیت اداره‌یه نائل و مرکزک اذن و مساعده‌سی طلب ایمکسزین — بر وقت دولت عثمانیه‌نک روم ایلی ڭغورلرندہ اولدینی کی — هم حدود مملکته تجاوز ایمک خصوصنده مستقل ایدیلر. بونلرکاڭ طوپلی و قوتلی بولندقلری محللر فریکیا طرفانی ایدی. اوکلرندہ ویزانس ملکنده (لائودیش [دکزلی]) کی بر قاج موقع مستحکمه‌دن ماعدا موافع و حائل یوق ایدی، ڭغورلک او جهتی دائماً بونلرک تجاوز و تعرضه معروض قالیور ایدی. حالبوکه حدودک شهال طرفانده اوzman اوچ تورکمنلری اولیوب کرمیانلیلر دخی ھنوز کوتاهیه طرفانینه کلاماش ایدیلر. اورالرده و سلجوقلر ملکنده اوچ مملکتلری تشکل ایتماش ایدی. اسکی شهر و این اوک طوغریدن طوغری‌یه دولت سلجوچیه طرفندن نصب و اعزام اولنان حاکملر واسطه‌سیله اداره اولنیور ایدی.

سلطان سلجوچی طرفندن قیشلاق دیه ویریلوب ارطغرلک قوندینی سکود ییزانس ملکنده اولوب مشارالیه طرفندن ھنوز ضبط اولنمش ایدی، اسکی شهرله جنوباً هم حدود ایدی. یايلاق نامیله اعطای اولنان دومانیچ طاغلری پك اوزاده اولوب ازنيق ایمپراطورلۇنى موقع مستحکمه‌سی آرەسندە ایدی. سلجوقلر طرفندن بوصورتله ازنيق ایمپراطورلۇنى حدودینک شهالندە دخی برا اوچ مملکتى تشکیل اولنمش ایسەدە معیتدە کى خلقك قلتى ایله برابر كندىسىنە يايلاق تعین اولنان محللرک پك ایچریلرده بولننسى و چوق زمان مرور ایتمدن دولت ساجوچیه‌نک انحطاطه دوچار اولیسی حسیله ارطغرل بو ایمپراطورلۇڭ او طرفانده بولنان اهالىسیله مناسبت پیدا ایتمش و نهایت عمرینه دکین حقوق ھېجوارى‌یه حقیله رعایت ایلشدر. حالبوکه او ائناده کوتاهیه طرفانینه کله رک دیکر برا اوچ مملکتى تشکیل ایدن کرمیانلیلر ازنيق ایمپراطورلۇنىڭ هم حدود اولدقلری محللرینه صولت و تجاوز ایدەرلک قاصوب قاورمقدە ایدیلر. ارطغرل غازى آنلرک بو تعرضلرینه قارشى قوشولرىنى محافظه و حمایە بىلە ایمکدە ایدی.

ارطغرل بک معیند کی خلق ایله ایشته بویله بر محیطده قوندی، و فاتنه قدریازین دومانیجه کیتمک، قیشین سکوده کمکله امرار ایام ایتدی. بو ذات و معیتی امی ایدیلر، آرالرنده علم نامنه هیچ بر وقوف یوق ایدی. صوکره عثمانیلری تشکیل ایدن خلقک ایلک محیطی ایشته بوصورتده اولوب دیجھ و لسانجھ آیری بر خلقک مملکتنده واچریلرندہ تمکن و توطن ایتشلر ایدی. بعده الارینه چیردکلری مملکتلر دخی تماماً بیزانس ایمپراطور لغدن ضبط اولندینی جهته او رالرده آناظولینک قره مان و سائره کبی بعض بکلکلرندہ اولندینی وجهه سلجو- قیلر دورندن قالمش و زمانه نظرآ مترقی بولنمش بر حیات علمی یوق ایدی. آرالرنده حیات علمینک پک کچ باشلامسی سبی بو ایدی. ایلک حیات علمی بی او یاندر مغه غیرت ایدنلر خارجدن و آناظولینک سائر طرفاندن کلن هم جنسلوی تورکلر ایدی.

ارطغرلک او اخر ایامنده شیخ ادھ بالی آنک اداره سندہ بولنان محله نقل خانه ایلش ایدی. بو ذات عثمان بک ریاستک اوائلنده اقربا سندن (طورسون فقیه)ی قره ماندن جلب ایتدی. عثمان بک ایلک فتح ایتیکی (قره جه حصار) موقعی اطرافدن اهالی جلیله اسکان ایده رک معمور ایتمش ایدی. بو خلقک اکثری کرمیان ایلندن هجرت ایلش ایدیلر. طورسون فقیه آنلرہ امامت ایلیور ایدی. بو ذات قره جه حصارده عثمان بک آدینه ایلک جمعه خطبه سنی قرائت ایتمشد. عثمانیلرده ایلک تعین اولنان قاضی طورسون فقیه در ٦٩٩ سنه سندہ نصب اولنمشدر [۱] برنجی دفعه قاضیلیق اولان موقع دخی قره جه حصاردر. عثمان بک دورنده افتا شیخ ادھ بالی ده ایدی، حتی آنک مشارالیه طرفاندن فتوی خدمته تعین اولندینی و برنجی مفتی اولندینی بیله بیان اولنیور [۲] بحوالده ممالک عثمانیه ده افتایه ایلک ماذون اولان شیخ ادھ بالی اولمش اولور، واقعاً عثمان بک مسائل شرعیه ده دائمآ آکا مراجعت ایدر ایدی [۳].

قره جه حصارک اسکانندن اعتباراً عثمان بک اداره سندہ اولان خلق یاشایش جهتیله ایکی یه آیرلش ایدی. بری شهرده ساکن ایدی، دیکری کوچه حیاتی تعییب ایدیلور ایدی. هر ایکی طرفک خلقی تزايد نفوس، بعض اسباب سائقه سیله و اطرافدن کلنلرک ایکی یه آیرلش ایدی. کوندن کونه چوغالیور ایدی. معماقیه بوكلنلر ایچنده ارباب علم پک آز اولوب التحاقی ایله کوندن کونه چوغالیور ایدی. زیرا ملک عثمانی دارالجهاد، خلقی ایسه هیچ بر کونه اکثری ارباب حرب و ضرب ایدی. زیرا ملک عثمانی دارالجهاد، خلقی ایسه هیچ بر کونه

[۱] نشری؛ جهاننا، ص: ٦٣. ولی الدین افندي کتبخانه سی.

[۲] کتاب اعلام الاخیار من. فقهاء مذهب النعمان المختار.

[۳] شقايق النعمانيه في علماء الدولة العثمانية.

تکالیف امیریه ایله مکلف دکلایدی [۱]. کلنلر قیچلری سایه‌سنده و سعیت معیشته نائل اوپلیور ایدیلر.

عثمان بک استقلالنی اعلاننک اوچنجی سنه‌سی زیر اداره‌سنده اولان محللری بش دائرة‌یه آئیره رق هر برینه بزر بک و بزر قاضی نصب ایدی، بونلری تبعه‌سنده اولان علماء آراسنده بولمقده پک کوچلک چکماماش ایدی. آکثری ممالک سلجوچیه‌نک سائر طرف‌لرندن کلن آدم‌لر ایدی. امور شرعیه ایله برابر امور مملکیه‌نک اداره‌سی‌ده قاضیلره محول ایدی. ممالک اسلامیه‌نک بعض طرف‌لرند و بالخاصه ایران و آناتولیده امرا مداخله‌لرینی معاملات شرعیه‌یه دخی او زاته رق خلق آراسنده نفاق القاسیله مظالم اجرا ایدی‌لر ایدی [۲]. عثمان بک بوکا میدان ویرمامک ایچون تعین ایتدیکی بکلری مأمور اولدقلری محللرک يالکز اداره عسکریه‌سیله مقید ایدوب بوندن ماعدا شرعی و ملکی با جمله امورک تدویرینی قاضیلره تودیع ایتدی. قاضیلر شریعتک دعوتنه اجابت ایتمیه‌رک محضر لری واسطه‌سیله‌ده جلب اولنه میوب پک زیاده تمرد ایدن ارباب جرأتمک — که پک آز و قوع‌بولور ایدی — دردستی ایچون بکلر بکی‌یه ویا خود سانحاق بکنه مراجعت ایدرلر ایدی. دولتك تکالیف

[۱] قدیم تاریخ‌لرده عثمان بکاک تبعه وزیر دستان‌لردن تکالیف امیریه اخذ ایتدیکی حقنده صریح بر قیده تصادف ایدیله‌من. حالبوکه تاریخ‌لرده کی افادات‌لردن اسلام و تورک اولان تبعه‌سندک تکالیف‌لردن استئنا اولندیغی استنباط اولنیور، از جمله مشارالیه‌ک باج بازار اخذی حقنده مراجعت ایدن کیمسه‌یه و قوع‌بولان بیاناتی و حین و فاتنده نقود نامنه هیچ بر شی‌ترک ایتماسی بوباده دلیلدر. سلطان مراد خان ثانی‌نک وزرا‌سندن فضل الله پاشا ایله مناقشه‌سنده واردات دولتی خراج و معادن حاصلاتی و حکومات مجاوره‌دن اخذ اولنان ویرکونک تشکیل ایتدیکی حقنده کی افاده‌سی دخی بو جهتی تأیید اید. عثمان بک زمان‌لر خرس‌تیان تبعه تیاره مربوط اولدیغی جهتله قسمآ صاحب ارضه و قسمآ حکومته تکالیف امیریه اعطای‌سیله مکلف ایدی.

[۲] اصلی عرب اولقیزین او زمانه قدر تشکل ایدن دول اسلامیه‌نک هیچ برنده قاضی موجود دکل ایدی. نامق‌کمال بک: عثمانی تاریخی، ج ۱، ص. ۷۷. کمال بک بو افاده‌سی تأیید و توثیق ایچون بعده ایچه ایضاً حاده بولنیور، حالبوکه مرحومک بو افاده‌سندک مأخذی بزجه مجھولدر. ممالک اسلامیه‌ده يالکز اصلی عرب اولان دولتلر دکل ایرانی و تورانی و سائر حکومت‌لرده مملکتک اداره‌سی قاضیلره مفوض ایدی و قاضیلر وار ایدی. بو جهت ذکر اولنان حکومات و قوعات سیاسیه‌لرینک تدقیق‌لردن و بو اراده بولنان بعض قیودات‌لردن مستبان اولور، بوحالده کمال بک افاده‌سندک بر اساس متینه مستند اولدیغی آکلاشیلور؛ بوحالده کمال بک بیاناتی تأیید ایده‌جک قیوداته هیچ بر یerde تصادف ایدیله‌میه جکی محقق‌در. آناتولی سلجوچی حکومت‌نک زیر اداره‌سنده اولان شهر و بلدان‌ده کی قاضیلر حقنده تذکرہ اقسراً ده مهم قیدلر وارد.

وسائره حقنده کی تبلیغاتی طوغریدن طوغری یه قاضیله و قوعبولور ایدی . حتی قاضیله بزرمان دیوشیرمه اوغلانلری جمعنه بیله مأمور اولمشلر ایدی . کار قضاة صاحب عرض ایدی ، ایشک اهمیته کوره بالذات نامه ویا خود اعلام ایله کیفیتی پادشاهه بیلدیرر ایدی . آشاغی قاضیله دخی صاحب دولته [۱] اعلام ایدرلر ایدی . معماقیه قاضیله علوفه شخصی ایچه زمان صوکره در وعثمان بک دورنده قاضیله موافق ویا خود علوفه ویریلوب ویرلمدیکی معین دکلدر .

عثمان بک زماننده تبعه اصلیه سندن (تاج الدین) و خارجدن کلنردن (جندلو قره خلیل) علمده تمایز ایتدیلر .

عثمانلیلرده حیات علمی عثمان بک اوخر ایامنده ظهور ایدوب اوغلی اورخان بک دورنده توسع و انکشاف ایتمکه باسلامشدر . اورخان بک ملکنده حیات علمینک ترقیسنه نصب نظر اهتمام ایتدی . دور سلطنتک ایلک اواننده خارجدن کلن علمادن (مولانا سنان)ی بالذات حمایه سنه آلدی ، بو ذات بروسه یه ایلک نصب اولنان قاضیدر . خارجدن کلن مشاهیر علمادن بردیه (قره علام الدین) در .

اورخان بک سلطنتک اوچنجی ییلنده ازمیدی فتح ایتدکه اوراده کی مبانی قدیمه دن برینی مدرسه یه قلب ایتدی . ممالک عثمانیه ده ایلک مدرسه بودر . لکن ازمید اقصای مملکتده اولدیغندن مدرسے سی مطلوب درجه ده فیض و شهرت بولمدی . حکومتنک آتنجی سنه سنده ازنیقی آلدی ، اهمیت موقعیه سنه و شهرت قدیمه سنه نظراً مرکز حکومت یاپدی . زمان قدیمده کی شهرتنک احیاسی مقصد یاه مبانی قدیمه دن برینی مدرسه حالنه وضع ایتیردی . اورخان بک بعده مرکز حکومتی تکرار بروسه یه نقل ایده رک اوراده مناستر واور . خانیه مدرسه لرینی یاپدیردی . اولکیسی مبانی قدیمه دن تقییاً و دیگری مجدد آنشا ایدلشدر . بویوک اوغلی سلیمان پاشا دخی والیلکنده بولندیغی محللرده بزر مدرسه یاپدیرمش ایدی . اورخان بک زماننده امرادن (لا لا شاهین بک) دخی بروسه ده برمدرسه یاپدیردی . افراد عثمانیه طرفندن ایلک انشا ایتدیریلان مدرسه بودر . و قفنامه سی ۷۴۹ سنه سی ربیع الاولنده تنظیم ایدلشدو [۲] .

عثمان بک کنجلکنده ادہ بالی نک نزدینه صیق صیق دوام ایده رک بر تربیه تصوفی آلدیغندن

[۱] صاحب دولت : وزیر اعظم .

[۲] دفتر وقفیه مقاطعه حرمین ، نومرو ۳ .

زمان اداره‌سنه مشایخ و دوریشانه پک متایل بولنخ ایدی. اورخان بک ایسه پدری کبی ارباب تصوفی پک زیاده سور ایدی. او زمانک متصوفینی آراسنده پک زیاده شهرت وشانی بولنان اعظم علمادن قیصریلی (شیخ داود) ی جلب ایده‌رک از نیقده کی مدرسه‌نک مدرسلکنی توجیه ایتدی. ممالک عثمانیه‌ده ایلک تعین اولنان مدرس بو ذاتدر.

مدرسه‌لرده کی تدریسده او زمان بلاد عرب و عجمده مرعی اصول اورنک اتخاذ ایدلش ایدی. او قونان درسلر عربیه دنیلان علوم آلیه وادبیه و تفسیر ایله فروع و اصول ایدی. او چنجیسنه وسعت تدریسک درجهٔ نهایه‌سی تطیق اولنور ایدی. طلبه بونلری حقیله تدرس واکمال ایتدکده افتایه اجازت ویریلور ایدی. هر درسی متخصصی اولان عالمک تدریسی اصولی حضرت فاتح دورنده مدارس ہمانک انساسیله باسلامشدر. اورخان بک زماننده ممالک عثمانیه سرعتله توسع ایتدی، خارجدن کلنلر آراسنده علماء و بالخاصه قاضیکه الوریشلی ذوات آز اولدیغندن قاضی یتشدیرمک ایحباب ایدیمیور ایدی. او زمان مدرسه‌لرده او قونان درسلر اکاکوره تنظیم ایدلش ایدی.

اورخان بک «اهل علمی و حفاظی غایتله سوب اهل قرآن و اهل وظایفه علوفه اول اورخان تعین ایلدی. قضااته دخی علوفه تعین ایتمشدى که کمسه کمسدن بی حق نسنه الیه. محصل اورخان غازی زماننده علماء و فقراغنی اولدقلرندن زکاة ویراجک کمسه بولنzedی^[۱]».

تاریخ عثمانی مدرسی

عارف

[۱] تواریخ اوغوزیان و جنکیزیان و سلجوقیان و عثمانیان، ص: ۸۲. عثمان فرید بک کتبخانه‌سنه